یادداشت

اقتصاد آزاد و سرمایه‌داری دولتی

محمود صدری

طرفداران اقتصاد آزاد در همه جای جهان، از جمله ایران، همواره با پرسش‌ها و نقدهایی تکراری روبه‌رو هستند و پاسخ‌ها و توضیحاتشان معمولا به سد مقاومت‌های چندسویه می‌خورد. یک‌سوی طیف مقاومت‌ها، کسانی هستند که دقیقا می‌دانند اقتصاد آزاد راه کسب درآمد آسان و کم‌ریسک را بر آنان می‌بندد و آگاهانه در مقابل آزادی اقتصادی و رقابت و شفافیت می‌ایستند.

این مخالفان آگاه و هدف‌دار اقتصاد آزاد، با شعبده‌ای کارساز و موفق، مفاهیم «اقتصاد آزاد» و «اقتصاد بازار» و «رقابت» و «مالکیت خصوصی» را ابزار کار «سرمایه‌داران» نمایانده‌اند و سرمایه‌دار را هیولایی ترسیم کرده‌اند که چون در پی منافع شخصی خود است، لابد منافع جمعی و خاصه منافع و معیشت تهیدستان را به خطر می‌اندازد. این گروه با داعیه دفاع از منافع عمومی مدام گناه همه ناکامی‌ها را به گردن اقتصاد آزاد و اقتصاددانان طرفدار آزادی اقتصادی می‌اندازد و چنین القا می‌کند که مسبب همه ناکامی‌ها اقتصاد آزاد است و چاره کار هم فقط مداخله همه‌جانبه دولت در امور اقتصادی است.

سوی دیگر طیفِ مخالفان اقتصاد آزاد، پرسشگرانی صدیق هستند که عادت‌های ذهنی و واقعیت‌های اجتماعی مشهود و ملموس مانع درک و دریافت مفاهیم و مضامین و نتایج اقتصاد آزاد توسط ایشان می‌شود. این گروه که غالبا زیر فشار زندگی کمر خم کرده‌اند و افسون‌زده تبلیغات گروه اول شده‌اند گمان می‌کنند اقتصاد آزاد، فقط تامین‌کننده منافع توانگران است و هر جا در کار خود می‌مانند، دولت را به مداخله برای حل مشکلات فرا می‌خوانند.

ماحصل تلاش سازمان‌یافته مخالفان اقتصاد آزاد و همراهی مردمی که دستشان از همه جا کوتاه است و چاره‌ای نمی‌شناسند مگر پناه بردن به دولت، شکل‌گیری روش اقتصادی پرهزینه و کم‌بازده‌ای است به نام «سرمایه‌داری دولتی». این روش اقتصادی، به درجات گوناگون، در اقتصادهای توسعه‌یافته و در حال توسعه و توسعه‌نیافته جهان دیده می‌شود. در این روش، دولت‌ها با قاعده‌گذاری‌های دلبخواهی و فارغ از الزام‌های اقتصادی، مقررات دست‌وپاگیر خود را رخت «حکومت قانون» می‌پوشند، نام سوبسیدهای هزینه‌زا را می‌گذارند دستگیری از ضعفا، وام‌های کم‌بهره به بنگاه‌های ناکارآمد را تسهیلات تولید می‌نامند و قیمت‌گذاری‌های دستوری را حمایت از مصرف‌کننده می‌خوانند. آن‌گاه که همه این عوامل مخل اقتصاد دست به دست هم می‌دهند و موجب محدود شدن دامنه عمل بازار، بسط ید دولت، افزایش هزینه‌های عمومی، کاهش بهره‌وری اقتصاد و در نهایت کاهش رشد اقتصادی و کاهش درآمدهای عمومی و خصوصی و شیوع فقر می‌شوند، اقتصاد زمینگیر می‌شود و ناگهان طرفداران «سرمایه‌داری دولتی» متاع خود را «اقتصاد آزاد» جا می‌زنند و شکل‌گیری‌اش را به طرفداران اقتصاد آزاد نسبت می‌دهند و کاسه کوزه همه ناکارآمدی‌ها را بر سر مفاهیم بنیادی بازار و رقابت و مالکیت خصوصی و سرمایه‌داران آوار می‌کنند و دور تازه‌ای از قیمت‌گذاری و یارانه و تسهیلات آغاز می‌شود.

جان کلام اینکه سرمایه‌داری دولتی، نامی دیگر برای سوسیالیسم معماری‌شده لنینیستی است که حتی با سوسیالیسم مورد نظر کارل مارکس هم نسبتی ندارد. این نوع سوسیالیسم که پشت عنوان سرمایه‌داری پنهان می‌شود، ابزار تامین منافع آن دسته از سرمایه‌داران است که در پی راه آسان پول درآوردن هستند و اسباب آسودگی خاطر دولت‌هایی است که «حکومت آسان» را بر «حکمرانی خوب» ترجیح می‌دهند. هنر بزرگ سرمایه‌داری دولتی این است که سرمایه‌گذار کوشا و خلاق و ریسک‌پذیر را که فعالیتش علاوه بر نفع شخصی، متضمن خیر همگانی هم هست، کنار می‌زند و میدان را به کسانی می‌دهد که از محل تفاضل انواع قیمت‌های دستوری و واقعی عایدی‌های سهل‌الحصول نصیبشان می‌شود و به‌اصطلاح از آربیتراژهای دولت‌ساخته ارتزاق می‌کنند. چندی است که در ایران، عده‌ای اصرار دارند، عوارض اقتصاد دولتی و سرمایه‌داری دولتی را متوجه اقتصاد آزاد و حامیان آن بکنند؛ اما به گواهی آنچه در دهه‌های اخیر نوشته و گفته شده است، دامن طرفداران اقتصاد آزاد و رقابتی از این آلودگی‌ها پاک است و آدرس‌های غلط نخواهد توانست همیشه و همگان را فریب دهد. متون اقتصاد آزاد در کتابخانه‌ها به‌وفور یافت می‌شود و تجربه‌های متعدد کشورهایی که به این متون عمل کرده‌اند و نکرده‌اند پیش چشم همگان است.

نگاهی به یک فناوری تازه

فرصت‌های «بلاک‌چین» برای ایران

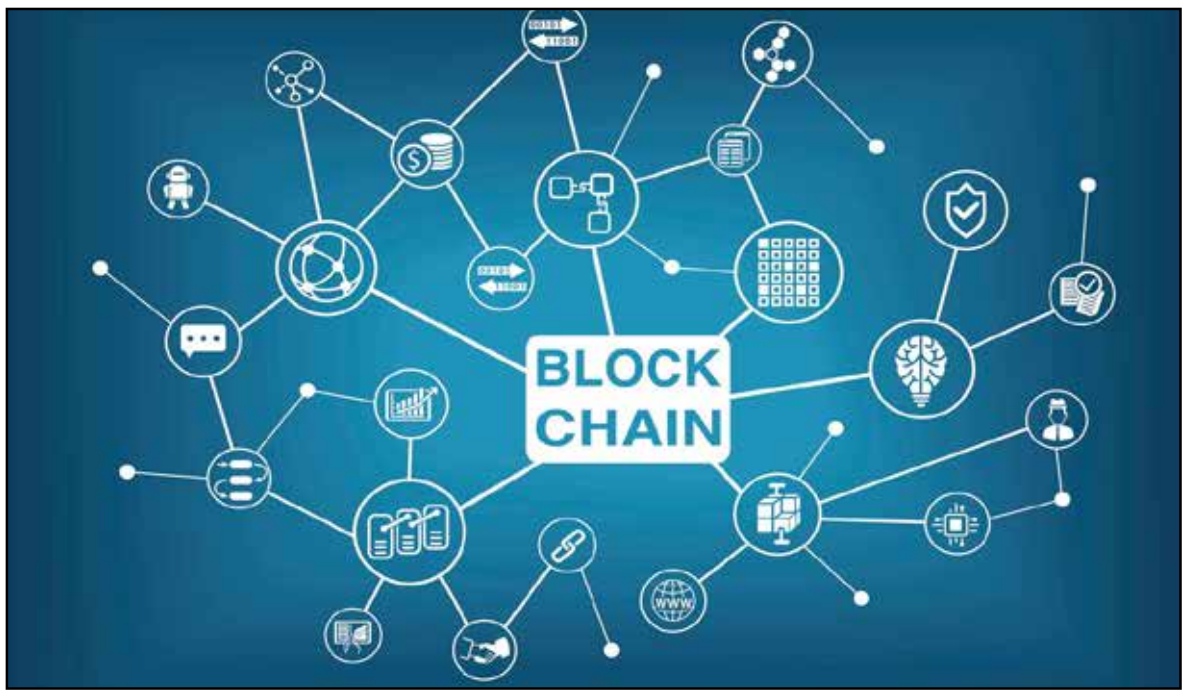

امین قلعه‌ای

«بدون شک فناوری بلاک‌چین در چند سال آینده تحولاتی عظیم و زیرساختی در پیکره ارتباطات و نظام مالی و اقتصادی، اینترنت اشیاء و سایر حوزه‌ها ایجاد خواهد کرد و باید برای همگام شدن با این فناوری ساختارهای کشور با تغییرات منطبق شود که در غیر این صورت در حوزه فناوری عقب ماندگی خواهیم داشت.» این جملات بخشی از اظهارات محمدجواد جهرمی وزیر ارتباط در خصوص فناور بلاکچین است. این اظهارات از سوی وزیر ارتباطات در حالی بیان می‌شود که در پی آغاز دور جدید تحریم‌های آمریکا علیه ایران و برخی اقدامات یکجانبه دیگر این کشور در حوزه روابط بین‌الملل بسیاری از کشورها نظیر روسیه و چین نیز به دنبال استفاده از این راهکار برای دور زدن تحریم‌ها هستند.

بلاک‌چین چیست؟

بلاک چین (Blockchain) از دو کلمه Block (بلوک) و Chain (زنجیره) ایجاد شده است. این فناوری در حقیقت زنجیره‌ای از بلوک‌هاست. بلاک چین یک نوع سیستم ثبت اطلاعات و گزارش است. تفاوت آن با سیستم‌های دیگر این است که اطلاعات ذخیره شده روی این نوع سیستم، میان همه اعضای شبکه به اشتراک گذاشته می‌شوند و با استفاده از رمزنگاری امکان حذف و دستکاری اطلاعات ثبت شده تقریبا غیرممکن است. وزیر ارتباطات در مورد بلاک چین می‌گوید: «یکی از مسائل مهم تحول نظام‌های پرداخت جهان و ایران گسترش و استفاده از ارزهای رمزنگار است که همین مسئله توجه بانک مرکزی و نظام بانکی کشور را به خود جلب کرد و دستاورد آن پیشرفت و مطالعات مناسب است؛ باید بدانیم که بیت کوین همه کارکرد رمز ارزها و فناوری بلاک‌چین نیست و باید موضوع ارزهای رمزنگار و بلاک چین را به صورت جدی پیگیری کرد.» اشاره وزیر ارتباطات به مضوع فناوری بلاک‌چین و لزوم استفاده از آن در حوزه پرداخت‌های الکترونیکی به خوبی نشان می‌دهد که دولت متوجه ضرورت توجه به پیشرفت‌های الکترونیکی در حوزه نظام‌های پرداخت شده است. آذری جهرمی در خصوص تحول نظام بانکی اظهار داشت: «نظام بانکداری الکترونیکی کشور ما تا به امروز بر اساس خدمات ابری بوده و تغییر زیرساخت‌های بانکی ما با استفاده از فناوری بلاک‌چین و کاربردهای متعدد و بی‌نظیر آن می‌تواند نظام بانکداری ایران را متحول کند و با استفاده از زیرساخت‌های نوین به سوی بانکداری دیجیتال گام برداشت.»

بانکداری بر اساس بلاک چین چگونه است؟

بانکداری الکترونیکی نخستین بار در سال ۱۹۱۸ در بانک‌های «فدرال رزرو» آمریکا و از طریق تلگراف مورد استفاده قرار گرفت، این مجموعه بانک‌ها عملیات پرداخت و انتقال را از راه دور و از طریق تلگراف انجام می‌دادند. در حدود ۲۰ سال بعد نیز نخستین دستگاه‌های خودپرداز پول در بانک «کمیکال» در شهر نیویورک مورد استفاده قرار گرفت که به صورت آفلاین به ارائه خدمات می‌پرداخت. در حال حاضر اما مفهوم بانکداری الکترونیکی بسیار پیچیده‌تر از قبل شده است. امروزه بانکداری الکترونیکی قادر به ارائه تقریبا همه خدمات مربوط به امور مالی در بانک‌ها بدون نیاز به حضور فیزیکی یا زمانی بانک است. ورود پارادایم دیجیتالی به بانکداری کشور باعث شده تا مفاهیمی مانند بانکداری مدرن و دیجیتال خلق شود که این اتفاق جدید باعث حرکت هرچه بیشتر بانک‌ها به سمت فناوری‌های دانشی و درنهایت تحقق بانکداری دیجیتالی خواهد شد. یکی از نتایج و تجلیات بانکداری الکترونیک در حوزه بانکداری باز است. در سال ۱۳۹۷ شاهد اتفاقات پررنگی در حوزه تعاملات بین بانک‌های بزرگ و شرکت‌های کوچک در امر خدمات‌رسانی خواهیم بود. همچنین در بانکداری دیجیتالی دیگر وظیفه توسعه محصول و خدمات از بانک‌ها به شرکت‌ها و استارت‌آپ‌های کوچک منتقل خواهد شد. سال جدید آنقدر شتاب تغییرات محیط بالا خواهد بود که بانک‌ها ناگزیر خواهند شد با استفاده از فین‌تک‌ها به عنوان رابط‌های خدمات خود استفاده کنند. اقعیت این است که هزینه پرداخت‌ها و تراکنش‌های الکترونیکی زیان‌دهی شدیدی برای بانک‌ها به‌وجود آورده است. بانک‌ها دیگر آن بانک‌های سابق با حاشیه سود بالا نیستند که بتوانند هزینه‌های این تراکنش‌های الکترونیکی را از طریق سود بالای خود تضمین کنند. حداقل باید هزینه این خدمات به گونه‌ای طراحی شود تا بتواند با هزینه‌های بانک‌ها سربه‌سر بشود. در سال گذشته بانکداری الکترونیکی علاوه بر گسترش خدمات خود برای ارتباط بیشتر با مشتریان همچنین با پدیده‌ای تازه در حوزه ارزهای دیجیتال روبه‌رو شد. بیت کوین که یک نوع ارز دیجیتال مبتنی بر فناوری بلاک چین بود، توانست بسیاری از بازارهای مالی را در جهان درنوردد؛ پیش‌بینی می‌شود این ارزهای مجازی همچنان جدی‌ترین اتفاق در حوزه بانکداری الکترونیک در سال جدید باشد. بلاکچین می‌تواند بسیاری از مشکلاتی که امروزه بانک‌ها و سازمان‌های مالی با آن مواجه هستند را حل کند. این تکنولوژی ویژگی‌های جالبی دارد که آن را بسیار جذاب می‌نماید. بلاکچین سطح امنیت بالایی را در ذخیره و انتقال اطلاعات فراهم می‌کند، دارای یک زیرساخت شبکه متمرکز و شفاف است، غیرمتمرکز است و همچنین هزینه‌های عملیات بسیار پایینی دارد. این ویژگی‌های قابل توجه، بلاکچین را به راه‌حلی پُرتقاضا و موثر تبدیل کرده است؛ حتی در محیط سخت گیرانه و محتاطانه صنعت بانکداری. اکثر موسسات مالی و اعتباری بسیاری از فعالیت‌های خود را توسط شرکت‌های واسطه‌گر انجام می‌دهند. مشارکت آنها خدمات این موسسات را بسیار گران‌تر می‌کند. پیاده‌سازی تکنولوژی بلاکچین این واسطه‌گران غیرضروری را حذف می‌کند و به مشتریان و بانک‌ها خدمات ارزانتری ارائه می‌دهد. همانطور که از نمودار بالا بر می‌آید، بانک‌ها در تطابق با تکنولوژی Blockchain فعال‌تر از سایر موسسات عمل می‌کنند.

> **نظام بانکداری الکترونیکی کشور ما تا به امروز بر اساس خدمات ابری بوده و تغییر زیرساخت‌های بانکی ما با استفاده از فناوری بلاک‌چین و کاربردهای متعدد و بی‌نظیر آن می‌تواند نظام بانکداری ایران را متحول کند و با استفاده از زیرساخت‌های نوین به سوی بانکداری دیجیتال گام برداشت**

بانک‌ها با بلاک‌چین را آزمایش و اجرا می‌کنند

اداره پردازش داده‌های اعتباری، که وابسته به انجمن بانک لهستان است، تاریخچه اعتبار حدود ۱۵۰ میلیون از مردم اروپا را ثبت می‌کند. شرکت فینتک بریتانیایی Billon Group که سال گذشته یک میلیون یورو جهت سرمایه‌گذاری در اروپا دریافت کرده بود، یک سیستم مبتنی بر بلاکچین راه‌اندازی کرد که توسط آن می‌تواند اطلاعات مربوط به مشتریان را پردازش کند. مدیریت این اداره معتقد است که راه حل زنجیره بلوک مطابق با الزامات قانونی و مقررات حفاظت از داده‌هاست و در عین حال نیازهای صنعت نیز برآورده شده و بهره‌وری افزایش پیدا کرده است. محصولی که Billon Group ارائه می‌دهد در حال حاضر توسط هشت بانک اصلی لهستان مورد آزمایش و اجرا قرار گرفته است. مدیریت این بانک‌ها معتقدند که بلاکچین به طور اساسی طریقه ثبت، ذخیره و انتقال اطلاعات میان بانک‌ها و کاربران را تغییر می‌دهد. یکی از نمایندگان شرکت Billon Group می‌گوید که شرکت در حال توسعه و معرفی راه‌حل‌های مبتنی بر بلاکچین است؛ نه تنها برای ذخیره و پردازش اطلاعات بلکه برای انجام عملیات با پول نقد. هدف این پروژه ایجاد انقلابی در مدیریت داده‌هاست به طوری که به کاربران امکان می‌دهد اطلاعات شخصی خود را به صورت محرمانه و امن کنترل کنند. یکی از بزرگترین گروه‌های بانکی اسپانیایی و همچنین یکی از بانک‌های پیشرو در انگلستان، Grupo Santander، از پیشگامان پیاده‌سازی فن‌آوری زنجیره بلوک در صنعت بانکی است. سانتاندر که توسط Banco Group اداره می‌شود، سیستم پرداخت کاملا اتوماتیک One PayFX مبتنی بر تکنولوژی بلاکچین را به تازگی پیاده‌سازی کرده است. هدف اصلی این سیستم بهینه‌سازی پرداخت‌ها بین اروپا و آمریکای جنوبی با استفاده از تکنولوژی دفتر کل توزیع شده است. این بانک اسپانیایی خدماتی را برای تسریع معاملات بانکی بین المللی و کاهش هزینه‌های مربوط به پردازش آنها راه‌اندازی کرده است. این سرویس بر روی بلاکچین ریپل اجرا می‌شود. این بلاکچین به دلیل همکاری با American Express و Western Union بسیار شناخته شده است.

> **بلاک چین (Blockchain) از دو کلمه Block (بلوک) و Chain (زنجیره) ایجاد شده است. این فناوری در حقیقت زنجیره‌ای از بلوک‌هاست. به طور کلی بلاک چین یک نوع سیستم ثبت اطلاعات و گزارش است. تفاوت آن با سیستم‌های دیگر این است که اطلاعات ذخیره شده روی این نوع سیستم، میان همه اعضای شبکه به اشتراک گذاشته می‌شوند**

بلاک‌چین زمینه جدید همکاری ایران و روسیه

گزارش‌ها حاکی از آن است که انجمن بلاک‌چین و صنعت ارزهای دیجیتال در روسیه قصد دارد به منظور تسهیل مبادلات مالی و تجاری به همکاری با ایران بپردازد. با توجه به گسترش روز افزون استقبال از ارزهای دیجیتال رمزنگاری شده در جهان، بسیاری از کشورها با توسعه فناوری‌های نوینی همچون بلاک چین در تلاشند تا از این نوع جدید ارزهای دیجیتال به منظور پرداخت های مالی و تبادلات تجاری خود استفاده کنند. چندی پیش بود که روسیه نیز اعلام کرد قصد دارد در امور بانکی و مالی خود به ارزهای دیجیتال رمزپایه روی بیاورد و یک ارز اختصاصی دولتی را تحت عنوان «کریپتو روبل» معرفی و عرضه کند. نیکولای نیکیفوروف، وزیر ارتباطات و رسانه در روسیه چندی پیش نیز اعلام کرده بود که ولادیمیر پوتین، ریاست‌جمهوری روسیه نیز نظر مساعدی نسبت به عرضه و معرفی یک ارز دیجیتال رمزنگاری شده و اختصاصی دولتی نشان داده، بنابراین انتظار می‌رود که این ارز با سرعت زیادی در حال توسعه بوده و در آینده‌ای نزدیک توسط دولت این کشور معرفی، عرضه و توزیع شود. حالا تازه‌ترین گزارش‌های منتشر شده در وب سایت اسپوتنیک حاکی از آن است که انجمن بلاک چین و صنعت توسعه ارزهای دیجیتال رمزنگاری شده در روسیه (RACIB) به منظور همکاری با ایران در خصوص تسهیل روابط بانکی، مالی و تبادلات تجاری این کشور اعلام آمادگی کرده و گفته که بالابراتوار بلاک چین در ایران به توافقی برای شروع و گسترش این همکاری دست یافته است. یوری پریپاچکین، رئیس انجمن بلاک چین در روسیه در این باره خاطرنشان کرد: تکنولوژی هایی که ما از آن استفاده کرده ایم، می تواند در ایران نیز مفید و موثر واقع شود تا مبادلات و روابط مالی و تجاری ایران که هم اکنون تحت تاثیر تحریم های خصمانه اقتصادی ایالات متحده آمریکا علیه این کشور قرار گرفته است، با سایر کشورها همچنان ادامه داشته باشد. پیشتر نیز بسیاری از تحلیلگران و کارشناسان فعال در حوزه بانک و بازارهای مالی پیش بینی کرده بودند که معرفی و عرضه ارزهای دیجیتال رمزنگاری شده یکی از گزینه‌های جایگزین برای گسترش و انجام مبادلات مالی و بانکی با ایران باشد.

خبر

قطعه‌سازان به رئیس‌جمهوری نامه نوشتند

انجمن صنایع همگن قطعه‌سازی کشور با ارسال نامه‌ای به رییس جمهوری خواستار حل مشکلات این صنعت شد.

متن نامه انجمن تخصصی صنایع همگن نیرومحرکه و قطعه‌سازان خودرو کشور به رییس جمهوری به شرح زیر است:

احتراما همانگونه که مستحضرید صنعت قطعه‌سازی خودرو کشور در شرایط حاد به سر می‌برد و بحران حاضر در صورت عدم اقدام عملی و عاجل مسئولان به زودی به دلیل بیکاری وسیع پرسنل این صنعت و توقف تولید، به فاجعه‌ای جبران ناپذیر و زیان‌بار برای اقتصاد کلان کشور و امنیت ملی تبدیل خواهد شد که اثرات خسارت‌بار آن گریبان‌گیر ملت و مسئولین می‌شود.

بدینوسیله اعلام می‌گردد چنانچه چهار مشکل زیر ظرف مدت حداکثر یک هفته حل نشود، جلوگیری از بروز فاجعه حتی با تلاش چند برابر و هزینه‌های گزاف بعید به نظر می‌رسد:

۱. حل مشکل قیمت فروش قطعات که در گرو اصلاح قیمت فروش خودرو می‌باشد.

۲. حل مشکل کسری نقدینگی که بدلیل مطالبات معوق از خودروسازان و افزایش نرخ نهاده‌های تولید، گریبانگیر قطعه‌سازان شده است.

۳. دشواری تامین مواد اولیه داخلی (که عمدتاً تولیدکنندگانی دولتی دارد) و مواد اولیه خارجی (که به دلیل مشکل تبادلات ارزی، مشکلات گمرکی و تحریم با بحران مواجه شده است) شاهرگ ورودی قطعه‌سازان را به سختی می‌فشارد.

۴. تسویه خریدهای اعتباری و مدت‌دار ارزی قطعه‌سازان که قبل از افزایش نرخ ارز نسبت به تامین مواد اقدام کرده بودند و در حال حاضر بایستی به نرخ روز تسویه شود. در حالی که فروش محصول در زمان تامین به نرخ ریال بوده است، بسیاری از قطعه‌سازان را ورشکسته خواهد کرد.

شایان ذکر است طرح‌های عملیاتی این انجمن به وزارت صنعت، معدن و تجارت و مجلس محترم شورای اسلامی ارائه شده است.

صنعت قطعه سازی در رده های ۱ و ۲ و ۳ جمعاً حدود ۵۵۰ هزار نفر شاغل مستقیم داشته که تاکنون متاسفانه حدود ۳۰ هزار نفر تعدیل شده‌اند و حدود ۷۰ هزار نفر هم از کار تعلیق شده‌اند و جمعاً حدود بیشتر از ۱۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۹۷ بیکار شده‌اند و چنانچه مشکلات چهارگانه فوق ظرف مدت یک هفته آتی حل نشوند، موج دوم بیکاری که حدود ۸۰ هزار نفر تا ۱۰۰ هزار نفر برآورد می‌گردد در راه خواهد بود و تعداد بیکاران این حوزه به بیش از ۲۰۰ هزار نفر خواهد رسید و تولید متوقف خواهد شد. شایان ذکر است مشکلات فوق‌الذکر عمدتاً داخلی بوده و در صورت حل این مشکلات، با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های میان مدت و بلندمدت، قطعه‌سازان توان مواجهه با تحریم‌های ثانویه تحمیلی را خواهند داشت. فلذا از جنابعالی استدعا دارد به عنوان عالی‌ترین مقام ارشد اجرایی کشور، دستور عاجل و اکید جهت حل مشکل صادر فرمایید.